

ÍNDEX DE CONTINGUTS:

Pàgina:

1.	Introducció.....	2
2.	La vida dels infants.....	4
3.	L'alimentació.....	8
4.	Les relacions comercials amb Solsona.....	14
	4.1. <i>L'abastiment de matèries primeres</i>	17
	4.2. <i>Les fires</i>	18
5.	El bosc i l'entorn del Vinyet.....	19
6.	La salut.....	20
	6.1. <i>Els remeis casolans</i>	21
7.	La higiene.....	22
8.	El descans	24
9.	El vestit	24
10.	La vida social i religiosa.....	27
11.	La Guerra Civil.....	30
	11.1. <i>L'esclat</i>	30
	11.2. <i>La Guerra</i>	31
	11.3. <i>El pas del Front</i>	31
	11.4. <i>El final de la Guerra</i>	32
	11.5. <i>La post-guerra</i>	33
12.	El gran canvi.....	33
	12.1. <i>Aigua corrent, electricitat, força motora i invasió del petroli</i>	34
	12.2. <i>Les repercussions</i>	36
13.	El paper dels camins.....	38
	13.1. <i>Viatjar més lluny</i>	40
14.	La seguretat.....	41
15.	El parlar del Vinyet.....	44
	15.1. <i>Les dites</i>	45
	15.2. <i>Els valors</i>	47
16.	Conclusions generals.....	48
17.	Opinió personal.....	51
18.	Bibliografia i webgrafia.....	52
19.	Agraïment.....	55
	Annex	
	Apèndix	
	DVD	
	Documental	

1. INTRODUCCIÓ

Quan em vaig plantejar escollir un tema pel meu treball de recerca, vaig buscar-ne un que complís, com a mínim, aquests quatre requisits: en primer lloc, volia tractar un tema que em toqués de prop; en segon lloc, també desitjava que tingués un interès especial per mi; tercerament, calia que em permetés gaudir durant l'elaboració; finalment, havia de ser un tema que un cop finalitzat aportés un nou benefici al meu entorn.

Jo vaig néixer, i visc, a Solsona, tocant als afores, en una finca que s'havia anomenat "Vinya del Pontet", i que pertanyia al Vinyet. S'anomena Vinyet a la terra que circumval·la Solsona i rep el nom de *Vinyet* perquè havia estat ocupada per conreu de *vinya*. Els ceps es plantaven en fileres separades, de manera que quedaven feixes per al conreu de cereals. Els anys 80 del segle XIX, la plaga de la fil·loxera extingí la vinya, però el nom del Vinyet s'ha conservat, encara, fins els nostres dies.

Les meves dues àvies van néixer i créixer al Vinyet; des de petit he viscut vinculat a la vida i al tarannà rural, amb una estreta relació i amor per la terra i les seves tradicions. Els meus avantpassats, com els de la majoria de solsonins, havien habitat el Vinyet, o si més no, hi havien tingut forts lligams. Fins i tot, la majoria dels immigrants de la postguerra, en arribar, s'instal·laren al Vinyet, i molts ocuparen barraques que trobaren buides o deshabitades.

El curs passat vaig realitzar un treball sobre la Guerra Civil, basat en entrevistes a testimonis vivents. Durant la realització d'aquest treball em vaig adonar que hi ha informacions valuoses que únicament es transmeten de manera oral i, que si no se'n deixa constància, es perden amb els seus protagonistes.

L'estudi parteix d'un tema general: aspectes bàsics de la vida al Vinyet al llarg de la primera meitat del s. XX. Pretenc comprendre les característiques i l'organització de

l'espai, i de la seva societat. Per tal d'arribar a aquesta comprensió he dut a terme una recerca sobre la percepció del territori per part dels seus habitants, qüestionant-los sobre les seves experiències en temes específics, identificant els canvis produïts en el paisatge: entorn, camins, etc. (transformacions ambientals), i els canvis que s'han esdevingut en el dia a dia de la seva vida privada: jocs i escola, alimentació, cultius, eines, feines lligades a la vida pairal, l'aigua, l'intercanvi, salut, remeis, higiene, el vestit, la guerra, els valors, etc. (transformacions socials)

De manera secundària, però sense menystenir-los, també hi són estudiats aspectes com: la cultura popular, el lèxic emprat, la pronúncia, la toponímia i les dites, tots ells de gran vàlua per a la recerca d'informació sobre una manera de ser i de viure.

Donat que el treball es basa en les vivències dels testimonis, el mètode de treball és fonamentalment, l'entrevista i la gestió d'aquesta. S'enregistra en vídeo, per poder cedir, posteriorment, aquest material d'arxiu per futures investigacions. Simultàniament al buidatge de les entrevistes, s'utilitzen recursos bibliogràfics i recerca específica a la xarxa, per un major aprofundiment. Es realitzen visites als arxius i a l'Ajuntament, per localitzar documentació, censos, i mapes del Vinyet, així com visites a museus d'eines i del món rural. Finalment, per tal d'il·lustrar la recerca es recorre a material fotogràfic. A partir d'aquí, es fa el muntatge d'un documental consistent en una presentació seguida dels capítols de les entrevistes.

Pel que fa a l'aportació que el treball pot fer al meu entorn, parteixo de la creença que cuidar l'herència del Vinyet i el Vinyet en sí (amb les seves vies d'entrada i sortida) és cuidar el nostre patrimoni.

Plantejo la hipòtesi que les vies d'entrada i sortida d'un lloc són un factor clau de la vida, el desenvolupament i la història de l'indret en qüestió; en determinen les seves relacions amb l'exterior, i de retruc afecten la manera de fer, les influències, les oportunitats i la personalitat del lloc.

També sóc de l'opinió que vivim en un moment històric de crisi, en què el món apunta a un canvi que reclama sentit comú, sostenibilitat i globalització. En aquest context, em pregunto si el fet de donar un cop d'ull enrere a l'herència dels que ens han precedit, ens permetrà:

- 1. Experimentar valors que reclama el moment actual.**
- 2. Beure d'una font d'inspiració per a la sostenibilitat i la bona gestió dels Recursos.**
- 3. Entendre com es gestiona una forma de vida *globalitzada*.**

Tot seguit, comença un passeig senzill i amè pels diferents aspectes primordials de la vida al Vinyet de Solsona a la primera meitat del segle passat. Així que es van introduint els diferents temes, es va desfilant l'entramat familiar, econòmic, polític, religió, social i territorial. És a dir, la interpretació es va desgranant al llarg d'aquest recorregut, que ens condueix a l'extracció de les conclusions. Cal tenir present que en aquest desenvolupament, quan s'utilitza els termes *Solsona i solsoní* es fa referència al nucli urbà i els seus habitants, per diferenciar-los del *Vinyet* i els *vinyetans*.

Si el lector desitja aprofundir en aspectes concrets, s'haurà de remetre a l'annex on hi trobarà un major nombre de detalls, anècdotes i explicacions; podrà, igualment, consultar-hi el glossari, el llistat de dites, les característiques específiques de la parla, etc. Si el que es desitja és visionar directament el documental que conté les entrevistes, un gaudirà, a més a més, del plaer d'escoltar les històries narrades directament pels seus protagonistes i amb el seu llenguatge.

2. LA VIDA DELS INFANTS

“Llavors la llarga habitació va quedar a les fosques. Malgrat el caos que es va produir, d'alguna manera Bruno va aconseguir continuar donant la mà a Shmuel; no

l'hauria deixada anar per res del món".¹

La vida dels infants en aquell temps era força diferent de la vida dels infants d'avui. Als nens se'ls mantenia força al marge de les converses i assumptes dels adults. Creixien en un entorn d'incertesa normalitzada i de certa innocència; malgrat que no se'ls parlava clarament de temes tabú i que se'ls explicava que els nens naixien de les balmes, o els duia una cigonya; ells, observant directament de la natura i dels comportaments animals, acabaven fent les seves pròpies deduccions. Eren grans observadors del seu entorn, que es convertia en una gran escola. Vivien a l'aixopluc de la gran família tradicional, i els avis, que vivien amb ells, eren uns grans transmissors de valors.

Els jocs dels infants també són el retrat d'una determinada societat i de la seva cultura. Se'ls deixava jugar i s'esplaiaven per les rodalies, "matant les hores" a l'era de la cabana, creant joguines de qualsevol cosa i recreant-se amb la seva pròpia imaginació. Esporàdicament les famílies els obsequiaven amb unes espadenyes noves, una mandarina per Reis, una nina de paper, etc.

Celebraven **les sortides** per anar-se a banyar al toll, un berenar a la font; i agraïen l'excepcionalitat d'anar a algun santuari dels voltants.

Les cançons també formaven part de la seva vida des del bressol. Quan creixien una mica se'ls cantava "cançons de falda", que incloïen carícies i balanceig, i se'ls ensenyaven cançons per explorar els animals i la natura, més endavant les cançons s'incorporaven als seus jocs de rotllana, jocs d'eliminar, de saltar a corda, etc.; aprenien cançons populars, de ball i de Festa Major i, per descomptat, a cap casa no hi faltaven les de Nadal. Cantaven mentre feinejaven. A la vora del foc, les mans i qualsevol utensili servien per fer una mica de percussió i animar la vetllada a l'hora del crepuscle. Després de la Guerra els nous hàbits de diversió del jovent juntament amb l'entrada dels receptors de ràdio van introduir cançons de moda que venien de

1 (Boyne, 2007, p. 212), Traducció pròpia. Veure bibliografia.

fora. Els joves es delien per formes de diversió més modernes, alguns disposaven d'una bicicleta i els diumenges anaven a "fer el got", als balls, i, esporàdicament, al cinema o anaven, simplement a passejar, ben endiumenjats, carrer Castell amunt i carrer Castell avall, arribaven fins al capdamunt del Passeig ("anar a guanyar el ral").

L'escola, la catequesi i els aprenentatges de costura (per les noies) eren els mitjans de sociabilització amb l'entorn urbà. Ja des del moment de sortir de casa s'arreglaven uns quants veïns, amb qui anaven i venien junts de l'escola, on s'hi trobaven altres amics. Eren feliços anant a escola.

Els nivells i criteris d'escolarització variaven segons les famílies: mentre que hi ha famílies que prioritzen l'escolarització de l'hereu, hi ha qui creu que els estudis poden fer més falta a aquell que haurà de buscar-se la vida fora de casa; altres prioritzen l'escolarització dels nois per sobre de la de les noies ("per portar una casa n'hi ha prou amb saber escriure una carta i conèixer les quatre regles"); hi ha qui els duu a escola perquè ha arribat el moment de fer la Primera Comunió i necessiten fer la Catequesi; i aquells que només desitgen poder-s'ho permetre, en aquest cas, l'escolarització d'uns i altres germans depèn del moment econòmic de la família. Pel que fa a l'elecció de l'escola i dels mestres, aquesta també depèn dels criteris familiars.

Els punts que tenien en comú aquestes famílies respecte a l'escolarització dels fills eren dos: el primer era que els criteris d'escolarització dels pares depenien sobretot de la valoració de la pròpia experiència d'escolarització i les posteriors repercussions; el segon punt en comú era que l'escolarització dels fills suposava un inconvenient molt gran per totes elles, donat que, a les cases, feia falta mà d'obra per a treballar, i per això, sovint, aquests infants es van veure obligats a deixar l'escola abans del que ells haurien desitjat.

Quan arribaven a certa edat, ja se'ls feia participar activament de les tasques domèstiques. Creixien valorant l'esforç i el treball. De ben joves ja se'ls solia

responsabilitzar de germans o veïns més petits; aprenien a ser útils i a ajudar els altres. Els infants sentien un gran respecte pels adults i no qüestionaven les seves ordres. De ben petits, aquest contacte diari amb la realitat, els anava preparant pel futur que els esperava.

Els nois havien d'esdevenir hàbils, sobretot en les feines del camp i en tenir cura del bestiar. Ajudaven el pare a llaurar, a sembrar, a segar, feien els vencills, les garbes, plegaven gavells, batien, ajudaven a fer pallers, cavaven trumfos o cigrons, munyien vaques, guardaven bestiar, feien trepadella o herba pels conills, etc.

1. Dues nenes a l'era de la cabana guardant les vaques.

Les noies també contribuïen en algunes d'aquestes feines quan era necessari, però elles solien ajudar la mare a donar menjar als conills i a les gallines, anaven a collir pèsols quan era el temps, feien feines de l'hort (regar, plantar, collir), acompanyaven la mare a mercat a vendre els cistells d'aviram o de conills i les paneres de verdura. També eren elles les que ajudaven a la cuina amb els focs i les olles, i donaven un cop de mà en la resta de feines domèstiques (cuinar, escombrar, fer bugada, fregar plats, etc.). Finalment, si hi havia masses boques per alimentar, aquestes noies deixaven l'escola i es llogaven de minyones a les cases de Solsona. En recompensa, amb els guanys, es podien comprar alguna peça per l'aixovar. A les noies sempre

que es podia se les feia anar a aprendre a cosir. Era essencial que una noia aprengués a portar la casa, a cuidar l'hort, els conills i les gallines, i a treure'n el màxim de profit, tot plegat amb la intenció que “quan s'escarés del niu” esdevingués una bona mestressa i administradora. És el que s'esperava d'elles.

3. L'ALIMENTACIÓ

L'hora del sol, la lluna, les estacions i les bèsties que s'havien d'alimentar imposaven una disciplina natural: marcaven els diferents horaris i ritmes, l'alimentació, els treballs, i les festes. Les dites eren recordatoris de quan i com fer què i com.

El treball dels homes, les dones, els nens i les nenes era molt dur i girava gairebé exclusivament entorn de l'alimentació. Aquestes tasques agrícoles i ramaderes eren per **poder-se autoabastir**. Els vinyetans duïen una vida força frugal per tal de poder vendre's tot el que els sobrava (blat, ordi, civada, patates, fruita, bolets, olives, verdura de l'hort, conills, gallines, pollets, ous, llet i derivats, llana, pells, magre de porc, mamellons, arena de la ribera, calç, cendra, teules, corbes, feixos, etc.). Es venien el superior i consumien l'inferior, i així, amb els guanys que n'obtenien, podien comprar aquells productes que ells mateixos no eren capaços de produir.

La base de l'alimentació eren els productes de l'hort. A la tardor s'hi plantaven moltes cols que es menjaven a l'hivern amb patata aixafada (d'aquestes també se n'aprofitaven els brots), i es feien espinacs. Es collien llegums secs: cigrons, llenties, i carabasses. A principi d'any es plantaven els alls i les faves. Abans de Pasqua es feia la ceba per tot l'any. Llavors ja es posaven les terres apunt i, ja a la primavera, es començaven a plantar els enciams, l'escarola, les mongetes, els pebrots, els tomàquets, els apis, les enyames, etc. També es feien moltes bledes. Per adobar els horts, s'utilitzava palla i fems del bestiar (porcs, mules, etc.). Els vinyetans eren previsors i s'estalviaven de comprar llavor, guardant-la per l'any següent. Esporàdicament compraven planter (a la Torretana, etc.). Els horts es feien sempre

al costat d'una bassa (que recollia les aigües de la pluja), d'un pou, d'una cisterna o prop d'una ribera i es regaven amb galledes.

Per treure la “llentillola”, que es formava a la superfície de les basses, hi posaven ànecs o oques que se la menjaven. Aquesta era una de les moltes **solucions ecològiques i avantatjoses** que sortia del sentit comú d'aquests camperols. També es feien “boïcs”; es tractava de sequeres que socarrimaven els llimacs i cargols, alhora que servien per adobar el sòl. Per combatre els cargols, s'aixafaven i es deixaven a l'hort de fertilitzant, o es menjaven. Deixaven una mata d’“herba taupera”, l'arrel de la qual era tòxica i eliminava els talps quan aquests excavaven galeries; per combatre'ls també posaven rames de ginebre colgades. Quan hi havia una plaga de llagosts deixaven córrer les gallines i aquestes se'ls menjaven, i si llavors venia l'astoret i s'enduia algun pollet, posaven un tancat.

Es feien grans extensions de patates, camps de pèsols, i **llegums** (cigrons, llenties, guixes, etc.). També cultivaven **farratge** (alfals i trepadella) per donar al bestiar a l'hivern. Hi havia alguns pagesos que cultivaven el seu propi tabac (de manera il·legal).

Els homes es cuidaven essencialment de tot el procés dels cultius dels camps, fins i tot d'anar a buscar el pa al forner i dur-lo a casa. Un cop a la setmana, no més, s'anava a buscar un sac ple de pans de tres quilos i es guardava a l'armari del pa.

Pel que fa als **cultius de cereals** es cultivava: blat, ordi i civada. De blat se'n cultivava bàsicament de tres tipus: “blat paner” (de poca qualitat), “blat gros” (que pujava amb una canya molt fina i s'ajeia) i, finalment, el de més qualitat, anomenat “xeixa” que era de molt poc rendiment, però produïa el millor gra. D'ordi i de civada s'en feia més aviat per alimentar el bestiar.

A l'hora de moldre el blat a **la farinera** (Reig o Moles), existia més d'una qualitat de farina: després de la primera passada amb màquines, en sortia el “segó”, en una altra passada sortien els “trits”, i finalment, la farina de qualitat superior, anomenada

“farina fina”. El “segó” i els “trits” es barrejaven amb civada per alimentar les bèsties, mentre que la “farina fina” era intercanviada al forner.

També solia ser feina dels homes, vetllar per les bèsties: mules, vaques, porcs, etc. Els infants i les dones els donaven un cop de mà, per alimentar-los, vetllar quan parien, etc. Els mateixos nens de les cabanes feien de pastors, i guardaven **vaques, porcs, cabres i ramats d'ovelles**. Aquestes darreres, normalment, només les tenien a l'estiu i les feien engreixar als camps de rostolls. Quan les esquilaven a l'estiu, es venien la llana. També hi havia qui tenia vaques per treballar, o per treure rendiment de la llet, i si parien algun vedell, se'l venien. Dels porcs es venien els mamellons.

A part d'aquests animals, que eren per treure'n benefici, o bé per menjar, tenien i mantenien també els **animals de treball**. Normalment treballaven amb una “arreu” (arada) tibada per dues mules, junyides per un jou. Els vinyetans més pobres treballaven amb vaques (eren més lentes), i els que encara tenien menys recursos, agafaven una mula jove que els deixava un negociant, l'alimentaven i l'ensenyaven a treballar; quan la mula tenia experiència, el negociant tornava, se l'emportava i els en deixava una altra de jove que havia de tornar a ser ensenyada.

Entre les **eines** que s'usaven, sobresurten el volant, la falç, les aixades, les fangues, destrals i xerracs (per fer llenya), el margall (destral per un cap i aixada per l'altre), etc. Totes aquestes eines es guardaven en coberts.

Tot es feia, a principi de segle i fins abans de la Guerra, per **tracció animal**. Una de les màquines més destacades, per llaurar, en aquell moment era el “verbrant” (una arada molt manejable, amb rodes incorporades) que tombava molt bé la terra. També es feien servir altres eines com el trill o el corró. A l'època de segar, primerament, es feia tot amb volants i manual. Es segava, es feien les garbes lligades amb un vencill, i aquestes s'apilaven en cavallons que es traginaven fins a l'era amb el carro. Allà, una mula voltava per batre i desgranar el blat. Un cop separat el gra de la palla, feien els pallers i, finalment, netejaven el gra separant-lo

del boll: antigament es ventava a l'aire amb forques, més tard va sortir la màquina ventadora. De mica en mica, es van anar incorporant tota una sèrie de màquines que van facilitar molt la feina. Una de les primeres grans innovacions fou la màquina gavelladora, encarregada d'apilar tota la palla i deixar-la en munts sense lligar, després es passava a lligar manualment. Més tard aquesta fou substituïda per la màquina lligadora, que també lligava la garba. La feina encara es simplificà més quan aparegueren els primers tractors i les primeres màquines de segar i batre. Aquestes dues darreres incorporacions denoten el canvi tecnològic que ha experimentat la vida als camps a l'hora de treballar els grans cultius.

Al setembre ja es començava la preparació de la terra pel nou cicle. Es netejava tot allò que ja havia donat el seu fruit. Esperaven **la lluna** vella, per remenar la terra, tallar fusta, plantar, etc. i, la lluna nova era bona per escombrar les fonts.

Als mesos del fred, **la matança del porc** (amb lluna creixent, plena) era més que un simple ritual. Els magres es solien vendre a les fàbriques llonganissaires per treure'n benefici, i la resta: botifarra negra, donegal negre, cap, orella, cansalada, etc. es guardaven confitats dins al rebost per tenir producte per passar l'any. La cansalada es salava i la resta es coïa a la caldera i es confitava dins de gerres de terrissa amb oli i llard.

2. La matança del porc.

El segar i la matança del porc eren festes espontànies, la fi d'un cicle. Els àpats eren més copiosos i, com a premi per l'esforç i hospitalitat vers els vinguts de fora, se solien guardar els aliments més selectes per aquestes dates. Celebraven amb joia que “la collita era al sac” i que “el confitat era al rebost”.

La funció bàsica que tenia un **rebost** en una cabana, era la de magatzem dels aliments frescos, els conservats, confitats, o assecats. Totes les cases de pagès tenien un rebost i conservaven un **celler** (de l'època en què hi havia Vinya), la zona més fresca, on hi assecaven llonganisses. El rebost estava sempre ple de lleixes amb tupins i gerres. No hi faltaven tampoc pots d'olives confitades, la conserva de tomàquet (dins de recipients de vidre o d'ampolles de cava), algun pot de melmelada, fruits secs i assecats de panses, prunes “cugullals” i bolets que es collien quan les pluges saonaven la terra. Els bolets es guardaven també en vinagre o en sal. Una altra de les coses que s'acostumava a guardar al rebost eren les paperines amb les llavors i els grans que es guardaven per sembrar.

Els **ous** de casa (es conservaven en calç) i si podien també es venien. La **llet** es treia de les cabres, les ovelles o les vaques de casa. Després de la Puríssima es desmamaven les cries, es començava a muntar i a fer formatges i mató que feien quallar amb herbacol. De llet, si no se'n tenia, no se'n consumia, i per la canalla es comprava llet fresca a alguna altra casa o llet condensada.

Les oliveres abundaven. Acostant-se a tots Sants es collien les olives i es venien, es preparaven per confitar (amb lluna vella) i si eren abundants es baixaven a moldre al Molí de Xixons o a la Farga. L'oli obtingut, es pujava amb bidons i era abocat dins la pica de l'oli, que era de pedra.

De **fruita** no se'n comprava gaire. Es menjava fruita del temps; a l'octubre es collien les figues tardanes, les magranes, els codonys i les nous; al rebost o al paller es guardaven les fruites hivernenques: pomes, serves, peres, etc. La major part de la

fruita provenia dels fruiters dels marges de la propietat. Els que més abundaven eren oliveres, ametllers i noguers. Hi havia cirerers, pruneres, pinyoners, pomers, perers, presseguers, figueres (del “coll tort”, de la pell verda, vermelles, sajoles i blanques), codonyers, servers, nesprers, magraners, algun avellaner, etc. El que feien molt amb els fruiters era empeltar-los, per millorar-ne els fruits. Aquests arbres envellien i creixien molt. Amb la mecanització, van anar desapareixent; els que feien nosa enmig dels camps van ser arrencats, i els dels marges han vist malmeses les seves arrels, amb les llaurades dels tractors. Quant a la mala qualitat dels arbres fruiters d'avui, l'atribueixen a l'ús d'herbicides i pesticides. De **vinya**, després de la plaga de la fil·loxera, ja no en quedava. Si hi havia alguna parra era per consumir-ne el raïm.

L'art de l'**apicultura** era conegut per la majoria, ja que si una propietat no disposava d'arnes d'abelles, sí que ho feia la del veí. Es buscava un lloc on hi hagués una mica de balma. S'agafaven unes cistelles cilíndriques amb una tapa i “s'envernissaven” amb excrements de vaca o de cavall per fer-les més hermètiques. Quan hi anaven a buscar la mel feien fum amb excrement sec per foragitar-les, les feien passar a una altra arna, s'enduien l'arna, treien les bresques, funyien la mel, i la cera que restava era per fer espelmes o candeles. La mel era sempre un complement excel·lent a l'hora de cuinar.

Sobretot a l'hivern, aprofitaven la proximitat dels boscos per **anar a caçar**: paraven lluelles, caçaven amb vesc, tenien fures per caçar conills, etc. Es caçaven garses, perdius, pardals, etc. que destinaven al consum. Per estrany que sembli, als rius, riberes, basses i tolls del Vinyet, també eren indrets on **anar a pescar**. Es pescava amb una trema i el peix es menjava fregit. L'aigua que baixava pels torrents i riberes del Vinyet era molt més abundant, això permetia i feia possible l'existència de peixos: barbs, “pagellons” i crancs, que també es menjaven.

Per **autoabastir-se d'aigua**, cada casa tenia el seu secret: un pou, una cisterna que recollia les aigües de les canals, una font de raig, una font de toll, la ribera, etc. Les qualitats de cocció i potabilitat eren conegudes i tingudes en compte.

Els habitants del Vinyet disposaven d'un llarg "manual" d'**indicadors naturals** per predir els temps (sol, pluja, vents, etc.). Sabien **l'hora**, sense rellotge. Una marca al terra de l'era els feia de rellotge de sol.

Els àpats es feien sempre amb molta puntualitat. S'havia de cuinar tot al foc a terra i als fogons. Tenien dos menjadors: un de més gran (que era emprat a l'hora de la sega i de la matança), i un altre més petit, aprop del foc i més accessible pels dies de cada dia. L'escudella i l'olla gairebé diària de patates aixafades amb col i un tallicó de cansalada rànica eren des de temps immemorial la base de la cuina, acompanyada de sopes més humils (sopes de malalt) de pa, de brou, de pa amb oli i de verdura bullida. Amb la introducció de la maquinària, la cuina tradicional i lenta (el "xup-xup") se'n va ressentir i s'anà introduint progressivament la paella, per fer fregits i refregits).

Al novembre començaven els dies foscos, el fred; el desembre era el mes del foc a terra, a les tardes es feien torrades i llargues vetlles vora el foc. Al camp s'hi feia poca feina, plantar patates, fer planter, etc.

4. RELACIONS COMERCIALS AMB SOLSONA

Les pageses comerciaven amb els excedents que produïen a les cabanes. Les venien al mercat, a les botigues de comestibles o a particulars. Amb els diners generats en aquestes transaccions, adquirien els aliments que no produïen (arròs, pasta, llet condensada, vi, oli, etc.) i, vestit, calçat, roba i productes necessaris per la llar; moltes vegades en funció dels diners que havien ingressat prèviament.

El mercat funcionava com a eina de cohesió social, si s'esqueia que els homes acompanyaven les dones, una vegada eren al poble, es dividien; ells anaven a esmorzar i a "fer el got", formaven rotllanes a la plaça amb altres pagesos, i allà feien els tractes (masovers, mossos, compra-venda) i es posaven al dia de les novetats.

Abans de tornar cap a casa passaven pel forner a buscar el sac de pa.

La concepció dels tractes entre els pagesos arrenca de la romanitat; una concepció de la vida basada en el contracte, en la relació humana pactada amb lliure consentiment. Amb l'aparició de l'estament burgès, les escriptures dels notaris van deixar els tractes de paraula en un segon pla, però al Vinyet continuaven fent tractes de paraula, i la paraula donada tenia un valor sagrat.

A la primera meitat del segle XX, **la figura del masover** era present al Vinyet. Els amos pactaven amb els masovers de les cabanes. Aquests havien de cuidar la finca, amb la condició que la collita del gra anava a mitges, i les tardaneries (productes de l'hort, guanyes del bestiar, etc.) a càrrec del masover.

Al Vinyet no era tan habitual la **figura del mosso**: el fet que es disposés de menys superfície de terra per cabana, propicià que el mosso fos només contractat per l'època de segar i batre. En moltes ocasions, els mateixos veïns s'ajudaven i anaven passant d'una casa a l'altra.

Sigui com sigui, els vinyetans establien estrets vincles d'interdependència amb el nucli urbà, ja sigui bé perquè les noies s'hi llogaven de **minyona**, perquè eren masovers de la propietat d'un solsoní, etc. o perquè feien ús dels seus establiments i serveis.

A la part posterior de les cabanes s'anaven tapant els vestigis del que havia estat antigament el forn de pa, mentre els vinyetans i **els forners** establien relacions de dependència mútua. Els forners compraven als pagesos la farina amb la que feien el pa que, posteriorment, seria venut a l'establiment. Quan anaven al forner amb els sacs de la farina ja mòlta, feien el tracte d'intercanvi. Es tractava d'una troca: els pagesos entregaven els sacs i s'establien els quilos de pa que els correspondria. A la llibreta es duia "l'estat de recompte de quilos de pa retirats".

Un altre dels negocis concorreguts, encarregats d'abastir la població d'una mica de tot en general, eren les diverses **botigues de queviures**. No és estrany, ja que, llavors, les grans superfícies comercials eren inexistents i alguns d'aquests comerços feien de magatzem.

Les neveres i congeladors no existien, i això feia de la carn un producte difícil de conservar; és per aquest motiu que, **les carnisseries**, malgrat la poca varietat d'oferta, també funcionaven. Els vinyetans en menjaven i en compraven poca de carn; aquest consum anava força relacionat amb estats de debilitat o malaltia. Els conills i les gallines anaven més cars. A les cabanes, el pollastre, era considerat un menjar exquisit, que es menjava dues o tres vegades l'any: per Nadal, Festa Major, per la sega, etc. Els feia més *torna*² vendre els pollastres i comprar carn de xai. Les dones solien desplaçar-se a peu carregades amb aviram i conills dins les “cistelles conilleres”; també hi havia arramassadors que els ho passaven a comprar directament a les cabanes. Dels conills se n'aprofitaven les pells, que es penjaven girades a assecar, a l'aire i al sol (si podien caçar algun teixó, també se'n venien la pell). Pel que fa a les gallines, també es treia rendiment de la venda de pollets i ous.

A part d'alguns comestibles i una mica de carn, la gent del Vinyet tenia altres despeses com ara els guarniments per les bèsties de treball i de ròssec que els proporcionava i arreglava **el baster**, les eines de treball, que adquirien o feien reparar als **ferrers i ganiveters**; plats i estris de cuina, que trobaven a les **botigues d'olles** i, per acabar, acudien, a les **botigues de roba** i als **marxants** per comprar mantes, roba interior o tela. Quant al calçat, malgrat que els vinyetans intentaven allargar la vida de les espadenyes tant com podien, les **espadenyeries** eren també establiments molt freqüentats.

Al marge d'aquests establiments ja mencionats, feien **ús de diversos serveis**: necessitaven els mestres i les escoles pels estudis de la canalla, a l'hora dels parts la llevadora era de menester; en cas de malaltia important calia el servei del metge i

² Veure definició de *torna* al glossari de l'annex

algun preparat del farmacèutic, als sastres i modistes hi anaven a fer-se els vestits i esporàdicament, feien ús dels serveis de barbers i perruqueres.

4.1. L'ABASTIMENT DE MATÈRIES PRIMERES

El Vinyet era també **aportador de matèries primeres**. A a les fàbriques d'embotits, hi venien els magres i les millors carns quan mataven el porc. A l'estiu esquilaven les ovelles i es venien la llana que les fàbriques de teixits usaven per teixir i que es necessitava per farcir els matalassos.

Els feixinaires eren els encarregats de fer **els feixos** (branques de poda del bosc agrupades i lligades amb un vencill). Aprofitaven el temps de l'hivern, quan no hi havia feina al camp, per anar a fer feixos. Els forners s'abastien de feixos per fer funcionar els forns de pa, a l'escorxador els usaven per socarrimar els porcs, i se'n necessitava en abundància per fer funcionar els forns d'obra. La figura del feixinaire s'ha perdut, malgrat la importància cabdal que tenia: al mateix temps que s'aprofitava un recurs, es netejava el bosc. S'evitaven els incendis, i si se'n calava algun, no es propagava amb tanta rapidesa. Els focs no es deixaven descontrolar.

Els paletes compraven **l'arena** que els vinyetans plegaven dels marges de la ribera i anaven a buscar l'obra a les bòbiles, teuleries i forns d'obra de les cabanes. El procés era manual. Es farcién uns motllos **d'obra** (peces de totxos, teules, corbes, etc.) amb terra argila extreta dels marges, posteriorment es desmotllaven i es coïen tres dies i tres nits ininterrompudament. L'obra no es feia sovint, per això, quan es feia obra, era també una activitat festiva, aprofitaven per fer gresca durant els dies i les nits que vetllaven el foc. Quan feien obra, aprofitaven per fer **calç**, amb còdols extrets del riu (la majoria del Cardener) que havien de saber triar. Quan eren cuits, ja es podia considerar que era calç, i la gent l'anava a comprar. Aquesta calç tenia molts usos: per conservar els ous, per pintar les cases, per netejar les basses, i per fer morter (es barrejava amb arena). Les muralles són fetes amb pedra i calç.

4.2. LES FIRES

A banda del mercat setmanal, on els vinyetans no acostumaven a fallar-hi mai, també es celebraven fires, on encara hi havia més moviment de gent, fent-les més atractives tant socialment, com econòmicament. Les fires eren sinònims de trobades familiars. Pagesos arribats de més lluny s'instal·laven a les fondes el dia abans, freqüentant bars i cafès del poble, i creaven ambient. Les fires més importants s'omplien de gent de les quatre partides. A Solsona es feien a dalt el Camp. En aquestes fires s'hi podia trobar des de peces de roba, eines pel camp, cries d'animals, etc. El negoci més important però, era el de la compra-venda d'animals de treball.

3. Fira de la Torregassa, 19??.

4. Fira al Vall Fred, 19??.

Es feia fira mensualment: Cap d'any, del Bancal, de Quaresma (o del Bacallà), de Sant Josep (era de les més importants i en la que, per tradició, el jovent es deixava sortir i festejar), del Dilluns de Pasqua, de Sant Isidre (també era una bona fira), la Fira de Sant Antoni (o dels volants), de Sant Jaume, de Sant Bartomeu, de la Torregassa (era una fira molt concorreguda; els pagesos de Tiurana portaven bitxos i

pebrots), de l'Empelt, de Sant Martí (o de les mantes), de Santa Llúcia (s'hi compraven els torrons d'Agramunt); tot i això, les fires rellevants, eren cinc o sis.

5. EL BOSC I L'ENTORN DEL VINYET

Tots els recursos dels boscos propers, eren ben aprofitats, al mateix temps que es respectava l'equilibri amb l'entorn.

Als boscos d'alzines o arbres similars, hi feien **carbó**: apilaven piramidalment tions de llenya, es cobrien amb terra (deixant xemeneies per on deixar escapar l'aire). Cremaven molt lentament durant dies i els carboners feien vigilància nit i dia, de quatre o cinc carboneres; per això, s'allotjaven en barraques improvisades al bosc durant el temps que la fusta estava cremant; quan se n'anaven, les desmuntaven.

De **serradores i fusteries** ja n'hi havia a Solsona. Cal Reig, la Vímel, etc. Aquesta indústria uns anys després de la Guerra va viure una forta expansió. Els picadors i “arrastradors” feien una de les feines més feixugues. Amb tres dies i sis muls, es podria arribar a carregar tres tones en un camió. L'arbre era tallat i pelat al mateix bosc. Llavors entraven en acció els “arrastradors” amb els seus “matxos”, que havien d'arrossegar els troncs fins al camió i carregar-los. Alguns dels nois que feien aquesta feina eren molt joves. Al bosc treballaven per quinzenes, lluny del Vinyet, i tornaven a casa dos cops al mes. El baster treballava durant tota la setmana, però sobretot els dissabtes i diumenges, que era quan els “arrastradors”, amb els seus muls, tornaven del bosc.

Conformaven el paisatge vinyetà un seguit de camps que feien de transició entre el bosc i la ciutat. Això però, no era impediment perquè a les vores de riberes i torrents, o en zones ja més allunyades de Solsona hi creixessin petites **arbredes** que convivien amb els conreus, constituïdes aquelles, principalment, per pollancre, xops, “omissers” i freixes.

A Solsona, hi havia qui disposava d'una vinya o un hortet fora del nucli urbà. En aquests terrenys hi havia construïdes **barraques** on podien deixar-hi l'americana, les eines, resguardar-se en cas de tempesta, etc.

5. Vista del nucli antic i el seu entorn: camps de cultiu, oliveres, pollancre, barraques, camins, carreteres, etc., 194?.

6. LA SALUT

L'alta mortalitat infantil (els albats), la mortalitat de nadons i mares als parts, i el nombre de joves que morien (de tifus, pulmonies, etc.) condicionaven molt l'esperança de vida (rondava els quaranta anys). Malgrat tot, els vinyetans que van arribar a envellir, van arribar a vuitanta, i, fins i tot, noranta anys; alguns d'ells amb problemes de visió i amb poques o cap peça dental.

De **les malalties més freqüents** d'aquella època n'hi havia tres que causaven estralls: la tuberculosi, el tifus i les pulmonies; això excloent-hi les epidèmies de còlera i grip, que es donaven de tant en tant. A Solsona se'n va donar una l'any

1918. Hi havia infants que morien de meningitis i diftèria (“el garrotillo”). El xarampió, la rosa i les galteres eren contagioses. Altres afectacions, en principi més lleus, eren colitis, mals de panxa i diarrees. I també s'agafaven constipats i angines. Es donaven casos d'atacs de feridura.

Al metge i a la farmàcia s'hi anava com a últim recurs; primerament, aplicaven els remeis casolans amb què comptaven i feien “dieta i llit”; en segon lloc, anaven a trobar un veí que sabés una mica de què anava. Si els remeis no funcionaven, llavors s'anava a avisar el metge o el curandero. Aquests medecinaires no eren metges, però tenien certs trucs per sanar la gent, sabien, per exemple, com tallar les angines manualment.

A les farmàcies es feien els preparats i alguns dels productes populars que venien eren: oli de fetge de bacallà, sulfamida, Flagistatina, Lax'n'busto³, l'aspirina; les injeccions no van arribar a Solsona fins a la dècada dels 20, i, posteriorment, la penicil·lina, va ser introduïda a Espanya l'any 44.

Els metges anaven a les cases a visitar, primer a cavall o en mula, i amb l'arribada del cotxe, van ser dels primers que en van tenir. El metge en aquella època tenia dedicació exclusiva, dia i nit, tots els dies de la setmana i de l'any.

Els parts eren a casa. Hi havia les llevadores que se'n cuidaven. Aquestes llevadores tenien experiència que sovint els venia de la mare, o l'àvia, o eren instruïdes per algun metge. El metge, generalment, no hi intervenia, si no hi havia complicacions.

6.1. ELS REMEIS CASOLANS

A totes les cases hi havia llargues **penjades d'herbes**. Totes elles per una finalitat o altra. Per qualsevol símptoma, la primera cosa que es feia era una aigua d'herbes.

³ Per més informació, veure buidatge de l'annex.

Eren populars el timó, el romaní, la camamilla, la menta , la til·la, la flor de saüc, la sàlvia, l'herba fetgera, l'herba renyonera, la sajolida, etc.

Es feien **olis** d'arnica, de ginebre, de cigala, etc. i esperits per destapar; es feia dejuni, es prenia sofre, caldos de serp blanca, sopes escaldades, etc.; s'aplicaven lavatives i **pegats**, pell de serp, pell de conill, llesques de pa torrat amb vinagre, cargols bovers a la planta dels peus per fer abaixar la febre, etc.

7. LA HIGIENE

La neteja corporal és un dels hàbits que ha experimentat un gir de 360 graus. La concepció de la higiene ha vist canvis diversos en la història de la humanitat. Per exemple, els egipcis eren un poble molt higiènic, els grecs i els romans també mantingueren l'hàbit de curar el cos (fregues amb oli d'oliva i sorra). El cristianisme esborrà aquestes pràctiques per considerar que eren hedonistes i fomentaven la lascívia. La concepció de la higiene va fer el salt endavant quan Louis Pasteur (1822-1895) va descobrir els bacteris. El 1930 el xampú es començava a fabricar a gran escala. Fins llavors el sabó era a base de greixos animals, argila, sorra i cendres.

El concepte del bany concebut com a dignitat no adquireix un valor essencial fins que no s'adopta la dutxa diària i la introducció d'aquesta va estretament lligada a la possibilitat d'introduir l'aigua corrent. La gent de més recursos atindrà més els hàbits d'higiene, mentre que pels més pobres, menjar va abans que refinar-se i la higiene consisteix en rentar-se mans, cara i peus per “treure's la ronya” i canviar-se la roba “per estar presentable per anar a missa”.

Els **dentistes** eren desconeguts, en general. Hi havia diferències entre l'estat de la boca dels ciutadans de les zones urbanes i els de les zones rurals, on les dents, quan queien, queien. El problema de la reducció de la visió no era vist amb la mateixa importància amb que el contemplem avui en dia, perquè la majoria, ni llegia,

ni conduïa, i, per això, podia funcionar amb la visió limitada. Molt pocs duïen ulleres. Quan, puntualment, hi havia algun problema ocular era el mateix metge qui atenia. Si el problema era més greu havien d'anar a Manresa. Més endavant ja va venir un **oculista** periòdicament.

A algunes cabanes aprofitaven l'aigua de la darrera aclarida de la bugada per rentar-se **els cabells**. A les cases que ho feien, la cendra del lleixiu deixava els caparrons dels infants ben rossos. Usar aigua de colònia o perfum no era massa corrent, més aviat, era el jovent, que utilitzava colònia per tenir una mica de presentació, quan anava a la Festa Major, al ball, etc.

A les **barberies** hi havia moments d'animació, era un lloc de contactes, tothom hi deia la seva. La freqüència amb que s'hi anava era un indicador de les possibilitats econòmiques de les famílies. La gent de pagès s'afaitaven a casa (amb la brotxa, el sabó, i la navalla), o anaven a la barberia amb una "barba de dos mesos", tan atapeïda que abans d'afaitar-los, l'aprenent els havia de passar la màquina de tallar, perquè després, ben ensabonat, la navalla tallés més fàcilment. Al Vinyet, els pares tallaven els cabells a la canalla.

Les dones no hi anaven gaire a **la perruqueria**: el monyo i el mocador al cap eren pràctics. Les noies es feien trenes o duïen el pentinat anomenat "*la garçon*" (tallat rodó). Les dones es fabricaven els seus propis "tornillos" per fer-se l'ondulat.

6. La barberia Mas.

7. Les noies solien dur trenes.

8. EL DESCANS

No hi havia abundància de llana. A pagès, molts dels matalassos per dormir no eren de llana, eren de palla o de fulles de blat de moro. Més tard van arribar els matalassos de llana amb clin (pèl del cavall), per suavitzar-ho més. Era tradició, quan una noia es casava, li feien fer i li regalaven el matalàs.

El matalasser havia de ser avisats amb antelació. Per desplaçar-se a les cases del Vinyet, ho feia en bicicleta, amb la bossa de les “eines” al davant. Anava a la casa i allà ja es trobava les teles apunt i els matalassos desfets. Picava la llana amb els bastons, l'estenia a terra i feia el matalàs nou. Els matalassos vells eren plens de pols, per això, quan treballaven, es cobrien part del rostre amb un mocador.

9. EL VESTIT

Qualsevol innovació requeria moltes transicions i passos. En la manera de vestir s'era molt conservador. Cap als anys 20 els pantalons ja eren llargs, però encara hi havia alguns pagesos que quan anaven a fira es deixaven veure amb “calça curta” de vellut i barretina. Aquesta ja estava en desús, més aviat es portava una gorra o una boina.

El vestit depenia molt del **poder adquisitiu**, era un senyal inequívoc de la posició social. L'estament apoderat (notaris, metges, apotecaris, veterinaris, etc.) marcava la diferència amb abric i barret. L'estament mitjà duia jaqueta de llana, coll pràctic⁴, una gorra i rellotge de butxaca. Els pagesos tenien dos parells d'espardenyes, dues gorres i tres recanvis: el vestit d'hivern, el d'estiu i un vestit fosc pels dies de festa i per assistir a misses i enterraments. Malgrat les diferències de poder adquisitiu, els diumenges tothom anava ben mudat. La resta de la setmana anaven estripats i apedaçats. En general, es vestia molt fosc, perquè així ho marcava el dol.

⁴ Consultar el buidatge de l'annex.

Les dones duïen faldilles d'estar per casa, primer llargues, després fins a sota genoll. No es posaven mitges fins que no eren noies. Les dones grans, tant per anar pel carrer, com per estar per casa, anaven abrigades amb manteletes.

Per **abrigar-se** solien portar uns tapa-boques, que provenien de Sant Llorenç, i s'anomenaven "piteua". Abans de la Guerra, va sortir el que el que anomenaven un coll pràctic. Els que no tenien tanta roba a vegades s'abrigaven amb dues o tres camises. La **roba interior** havia de comprar-se, però es cosia i es sargia moltes vegades. Els mitjons també eren de llana.

La majoria d'homes es feien fer el vestit al **sastre**, o bé els el feia la dona. Les dones sabien cosir, sargir i posar pedaços. Les nenes del Vinyet, ja a partir de deu anys, i sobretot al temps de l'hivern, anaven a les modistes a aprendre a cosir. Allà s'hi ajuntava una colla de noies que, així que n'aprenien s'anaven fent l'aixovar. A les tardes, després de rentar els plats, les dones apedaçaven, sargien i filaven llana per fer mitjons. No hi havia confecció, per això, de sastres i **modistes**, n'hi havia molts. Al Vinyet **les planxes** eren força inexistent. Pel que fa a l'emmidonat, cap allà a la dècada dels 40, algunes noies del Vinyet acudien als aplecs i als balls amb els enagos emmidonats, era un senyal de la vida moderna.

La roba es penjava en **penja-robes**, qualsevol clau servia. Es tenia molt poca roba, i alguns ni armari; posaven els vestits amb sacs i guardats amb mantes. Per Sant Joan, recollien herbes aromàtiques (espígol, etc.) i en feien una bossa perfumada.

Gairebé tothom calçava **espadenyes de cànem**, d'**esclops** se'n veïen pocs. Per allargar la vida de les espadenyes se'n tenia un recanvi vell per fer el camí i un de més nou per posar-se quan s'arribava. A l'estiu, també es duïen "**albarques**", fetes amb goma dels pneumàtics vells. Era un calçat brusc, que encetava els peus. Les **sabates** eren cares, però miraven de tenir-ne unes pels diumenges o per quan plovia. Acostumats a les espadenyes, els feien mal als peus. Quan es van començar a manufacturar productes de goma van sortir les botes d'aigua fins als

genolls, conegudes popularment com “**catusques**”.

Per fer **la bugada** s’anava a la ribera o a les basses, on ja hi tenien unes lloses per aquest quefer. Les veïnes miraven de coincidir per conversar. Quan es van anar instal·lant els safareigs, la bugada es va fer a casa. Per fer **lleixiu**, agafaven un bugader, col·locaven la roba molla a dins, ho cobrien amb un llençol, damunt hi posaven cendra, i perquè aquesta s’anés filtrant, anaven tirant perols d’aigua ben calenta. El bugader tenia una sortida per sota. La bugada era sobretot per la roba de casa (llençols de bri, etc.) i per rentar els draps de la matança. Estenien la roba al sol damunt del fenàs o del rostoll. Prop d’algunes basses s’hi havien fet estenedors amb filferros.

A les cases es feien **el sabó**. Compraven sosa càustica i la posaven a la caldera d’aram amb el matèria que sobrava del “porc”, oli brut, cansalada rànica, etc. Quan era fred, el tallaven en pastilles mitjançant un filferro.

Per **fregar els plats** feien escalfar aigua. No hi podia haver sabó quan s’aprofitava per abeurar el bestiar. La finestra de la cuina solia donar al femer de la part posterior, i des d’allà mateix, llençaven les aigües brutes.

8. Dones fent la bugada al toll.

9. Pastilla de sabó casolà.

10. VIDA SOCIAL I RELIGIOSA

*“Solsona és (...) una ciutat levítica; la mitra hi fa un gran paper. Com a totes les ciutats d'aquesta classe, la tranquil·litat hi és profunda, la pau hi és suau, els silencis líquids.”*⁵

La religió tenia una influència considerable en la manera de concebre la vida de la societat solsonina, molt conservadora i lligada a l'estament clerical. Solsona era seu episcopal i tenia quatre comunitats religioses: els Caputxins, els Dominics, els Escolapis i les Monges.

Es feia teatre en escenaris, moltes vegades, improvisats. Més tard va arribar el cinema. **El cine i el teatre** no eren activitats que els vinyetans es podessin permetre de sovintejar, però era memorable el dia que hi podien assistir.

La teoria que “la precarietat aglutina, i en canvi, la riquesa dispersa”, es feia efectiva en aquell temps. La relació amb **els veïns** era molt bona; a l'hora de treballar els camps, s'ajudaven; quan hi havia un malalt a la casa veïna hi anaven tots a oferir-se, per fer caldos, vetllar i consolar-se. Vivien molt agermanats. A l'hivern, es quedava a mitja tarda, o havent sopat, per xerrar, o jugar a cartes (amb la llum de l'estufa o el llum de carburo).

Les famílies es trobaven per Festa Major, Nadal, casaments, primeres comunions, enterraments, quan s'augmentava la família, etc. Quan els familiars es trobaven sentien una gran joia. Si la família vivia lluny, també es tenia (de manera excepcional) relació a través de **la correspondència**. Al Vinyet les cartes arribaven (en algunes cases més pròximes al nucli) mitjançant el carter, i les més allunyades tenien emparaulat amb alguna botiga freqüentada, que els guardés les cartes. Malgrat això, la correspondència no era gens abundant.

5 Pla (1971). Veure bibliografia.

L'església era molt influent. Quan es moria algú, havien de portar durant un temps pa pel rector. El rector feia de "supervisor", no es feia res sense consultar-li-ho (si volien casar una filla també). **La vida social** anava molt lligada als **actes del calendari litúrgic**. Cada dia al vespre es resava **el rosari** i, **la missa del diumenge** era obligada. Per la gent del Vinyet, assistir als actes religiosos significava trobar-se amb la gent.

De processons n'hi havia moltes i eren concorregudes: la processó de la Candelera, el Via Crucis, la del Divendres Sant (una de les més importants, un pas sortia de Cal metge Solé i l'altre de l'hospital), la de Corpus (amb els armats) i la de Festa Major, solemne, com la de Corpus.

Els Aplecs eren els actes religiosos més importants que se celebraven a les partides. En aquests aplecs la gent es trobava, es relacionava i ballava. N'hi havia quatre: l'Aplec de Sant Pere Màrtir, el 29 d'abril (amb processó inclosa); l'Aplec de Sant Honorat, el 23 de juny; l'Aplec de Sant Bernat, el 21 d'agost, i, finalment, l'Aplec de Santa Llúcia, el 13 de desembre. Els habitants del Vinyet, si podien, assistien als quatre aplecs. Es deia la missa a les respectives capelles de cada partida, i es feia ball al matí i a la tarda, i a la nit, s'anava a fer el sarau (amb acordió i gramola).

De festivitats de caire religiós n'hi havia moltes: els Reis (amb la cavalcada); Sant Antoni Abat, el 17 de gener; el Dissabte de Glòria, el Diumenge de Pasqua, la festa del Roser (a primers de maig), Santes Creus (el 3 de maig), Corpus, Sant Joan (es feien fogueres), Sant Pere, Sant Pau, etc. i, perduraven tradicions com el salpàs: cada any, un capellà i un escolà, passaven porta per porta, per totes les cabanes del Vinyet, a beneir-les amb aigua i sal per protegir-les de les tempestes i els mals esperits. A canvi rebien ous, menjar o diners; les supersticions que existien eren també una bona colla.

Abans de l'arribada dels mitjans de comunicació de masses, **les campanes** tenien una funció primordial de difusió. Hi havia més tocs. En primer lloc, des del campanar d'Isanta tocaven les hores. El toc de necessitat era perquè la gent acudís a la plaça Major per oferir ajuda. Tocaven a temps perquè s'esbargissin les pedregades que s'acostaven i no fessin malbé les collites; llavors, els campaners anaven pel Vinyet quan els pagesos segaven, i aquests els donaven una palada o dues de blat, i amb el que arreglegaven de tots ells, ja tenien farina per passar l'any. El toc de sometent alertava el cos armat que hi havia lladres, o que es presentaven enemics, en temps de Guerra; també es demanava ajut, bo i tocant a foc, quan hi havia un incendi.

10. Jove vestida amb "pintón"
per anar a processó.

11. Creu de benedicció del Salpàs.

La campana grossa, les "caterinoies", les tèrcies, i la resta de campanes del campanar de la catedral anunciaven els diferents actes i festivitats litúrgiques amb els seus tocs: d'oració, de misses, de morts, d'enterrament, de Quaresma, a Glòria, d'anunci de l'Al·leluia, a festa de Corpus, de Festa Major, de festa de Sant Joan, etc.

A principis del segle passat, la opinió pública entrava dins les llars només en forma impresa, i quan ho feia, sovint es tractava de **diaris** vells o endarrerits. A vegades els

vinyetans els compraven per embolicar objectes. Per aquells que sabien llegir i escriure, aquesta premsa era una finestra ampliada al món. Amb el sorgiment dels primers **receptors de ràdio** de galena i els aparells de làmpada, les notícies arribaven amb força immediatesa a través d'aquest mitjà, que les famílies escoltaven col·lectivament. Traspassat el mitjan segle, començà a evidenciar-se una transformació subtil de la privacitat de les vides, desencadenada pel progressiu desenvolupament dels diferents **mitjans de comunicació**. La irrupció dels primers transistors i aparells de televisor, en l'àmbit domèstic, va constituir una mutació importantíssima, tant de la vida privada, com de la vida social. Aquesta irrupció de la vida pública dins la vida privada, era ja innegable a l'entrada de la dècada dels seixanta.

11. LA GUERRA CIVIL

“Vingueren les grans guerres que assolaren el món occidental en un bany de foc i de sang, demostrant així que l'home, malgrat tota la seva ciència, segueix sent el mateix de sempre i que, obeint a motius purament egoistes, és perfectament capaç d'emprar tots els progressos de la tècnica per sembrar el mal i la destrucció, i destruir-se a si mateix”⁶

Els vinyetans visqueren de manera més aviat marginal els esdeveniments polítics que tingueren lloc a Solsona durant la primera meitat de segle, “altra feina tenien”. En esclatar la guerra Civil i trobar-se immersos enmig de les circumstàncies, es veieren empesos a prendre decisions que els van posicionar políticament.

11.1. L'ESCLAT

La gent de Solsona relaciona l'esclat de la Guerra Civil amb l'exili immediat del bisbe de Solsona (Valentí Comellas) que, acompanyat per alguns regidors del Comitè van marxar a Andorra. Fugiren també els capellans i els Germans de la Doctrina

⁶ Broggi (2001). Veure bibliografia.

Cristiana. Es van despenjar els rosaris de les parets de les cabanes i algunes d'aquestes es van convertir en refugis improvisats per tota aquesta gent relacionada amb l'església. Es van matar capellans; a l'actual carrer de Sant Agustí, el 23 gener de 1939, tingueren lloc set afusellaments. Els vinyetans van viure incrèduls i esgarrifats els incidents de la "colla del Mall", que passaven per les capelles del Vinyet destrossant els altars al seu pas. Amb els primers cridats a Quintes, per part de l'exèrcit republicà, aquells que no volien anar al Front, o bé s'emboscaven, o bé s'exiliaven, o bé es passaven al bàndol nacional entrant a Espanya pel País Basc.

11.2. LA GUERRA

La informació que arribava era molt confusa, i la gent estava alarmada; els avions passaven pels entorns tirant bombes; enlloc d'amagar-se, alguns sortien encuriós a mirar-los com bombardejaven o bé tiraven papers publicitaris dels Nacionals, que amagaven ràpidament.

Durant la guerra, els habitants de les cabanes es veieren immersos en els més variats esdeveniments: alguns van fer de pastissers d'intendència pel front; els portaren refugiats en contrapartida per aquells que s'havien escapat d'anar al front; l'exèrcit Roig feia servir temporalment alguna cabana com a quarter de comandament, des d'on dirigien els presoners; participaven en organitzacions que passaven fugitius cap a França; tenien amagatalls i "desus" on parents i coneguts els feien guardar objectes de valor o amagar-hi gent, patien robatoris als horts, etc. per part dels afamats que pujaven de les metròpolis, i, ambdós exèrcits, van cometre també nombrosos robatoris. En definitiva, no van passar gana, però van passar molta por.

11.3. EL PAS DEL FRONT

A Lleida n'hi havia d'empresonats que, quan va passar el Front, es van poder

escapar. El Front Nacional va arribar a Solsona el gener del 39. Preveient que s'acostava l'exèrcit Nacional, van fer desallotjar algunes cabanes del costat de ponent. Abans de l'arribada dels Nationals hi va haver la retirada de l'exèrcit Roig, que va anar reculant files direcció llevant. Una vegada els Nationals van conquerir Solsona, el primer que van fer, va ser anar a bombardejar el front Roig (que es retirava) des de dalt el Castellvell.

11.4. EL FINAL DE LA GUERRA

Hi havia molta incertesa. A Solsona van enviar-hi soldats i militars durant quatre anys. Pel Vinyet, i per pagès, l'arribada de Franco fou en cert sentit un alleujament (la fi dels saquejos i les amenaces). Les pors ressorgiren, en aparèixer en escena els maquis, ja que, les cases de pagès que els donaven menjar, refugi o els ajudaven eren interrogats i empresonats. Encara al 1940, hi havia comandants que seguien passant per les cabanes a mirar si hi havia algun roig refugiat. Els maquis van arribar al Solsonès el 1944, dos solsonins que havien anat cap al Port del Comte (Viladrich i el Melet) van ser retinguts i se'ls va exigir un rescat. A poc a poc, es va calmar l'ambient general; havia començat la Post-Guerra.

12. Pagesos fotografiats al costat del tanc de vigilància (en temps dels maquis), a Brics, termenejant el Vinyet.

11.5. LA POST-GUERRA

Del 36 al 39, la Catedral es va fer servir de magatzem i per batre. Després de la Guerra, van venir “Regiones Desbastadas”, a reparar els danys. L'any 51, el bisbe Tarancón va consagrar novament la Catedral.

Els costums de vida del Vinyet, feia que els seus habitants fossin gairebé autosuficients, per això, durant la dictadura de Franco, enmig de la misèria de l'època de racionaments, de fam no en van passar. Notaren restriccions en els productes que havien d'adquirir, com per exemple, la xocolata, i també, a l'hora de moldre la farina (havien cremat les dues farineres de Solsona), es veieren obligats a anar a Cardona o als antics molins que no deixaven la farina prou fina. Però el menjar a casa no hi va faltar.

Una de les conclusions més importants que en podem treure del pas de la Guerra pel Vinyet, és que a les cabanes hi havia més misèria abans de la Guerra, que durant la Guerra o després de la Guerra. Josep Pla, resumeix brillantment el fenomen: “La dècada 1940-1950 serà recordada durant molts anys. Es produí un fenomen perfectament natural: una espècie d'entrada tumultuosa de la pagesia en la vida moderna: hom comprà llençols, pantalons i aparells de ràdio; es feren obres; algunes cases foren agençades; els pagesos freqüentaren les perruqueries amb una assiduitat desconeguda de la classe. Les ciutats, les zones industrials, que en els períodes d'enrarament de béns de consum són les més perjudicades, contemplaren el repintat de la pagesia amb ulls astorats.”⁷ S'acabava una de les etapes més transcendents (històricament parlant) que ha viscut el Vinyet.

12. EL GRAN CANVI

“La meva generació ha estat, sens cap mena de dubte, una generació privilegiada per la gran quantitat i especial rellevància dels progressos de la ciència i de la

⁷ Pla (1968). Veure bibliografia

tècnica que hem vist produir-se i que han canviat l'aspecte del món i el destí de la humanitat".⁸

12.1. AIGUA CORRENT, ELECTRICITAT, FORÇA MOTORA I INVASIÓ DEL PETROLI.

Aquests canvis que s'esdevingueren a escala general, van anar tenint també la seva influència en el Vinyet. Per comprendre la dinàmica dels esdeveniments, cal analitzar la introducció progressiva de la llum, l'aigua corrent, l'aprofitament de la força motora i la invasió subsegüent del petroli.

A principis del s. XX, no hi havia aigua corrent, ni electricitat, ni telèfon, ni banys, ni vehicles motoritzats. A Solsona, primer va arribar l'aigua corrent i després la llum, mentre que al Vinyet va ser a la inversa. Les Cabanes que ja van disposar d'aigua corrent molt aviat -ja fos perquè tocaven al nucli urbà (per exemple, Cal Sotaterra), o perquè es trobaven al pas de la canonada que baixava l'aigua de les fonts de Lladurs a les fonts de Solsona (per exemple, Cal Tarralló o Cal Grill)- van pujar al tren d'aquests canvis al mateix temps que ho feien les cases de la ciutat; és per aquest motiu, que a partir d'aquestes innovacions, aquestes cabanes viuran un destí més pròsper que les diferenciarà de la resta.

Primer, feien **llum** amb teia (feia molt fum), després la solien fer amb un llumener de carburo o de petroli i, per anar a dormir, encenien una espelma. Si havien de caminar de nit, circulaven "a la llum de la lluna". Les cabanes del Vinyet no van ser electrificades de manera generalitzada fins als anys 40-50 i l'**aigua corrent** no es va posar fins als anys 80, amb l'alcaldia de Ramon Llumà Guitart; llavors, molts vinyetans ja n'havien marxat, buscant millors condicions de vida.

Abans de la Guerra, de **tractors** n'hi havia pocs, set o vuit tractors de rodes de ferro,

⁸ Broggi (2001). Veure bibliografia.

en tot el Solsonès, i eren propietat de pagesos rics. La introducció de la maquinària va representar uns canvis i uns avançaments inimaginables pocs anys abans. Descarregaven el pagès d'un esforç físic constant, i li atorgaven la capacitat de treballar a l'engròs. No fou fins anys després de la Guerra que els vinyetans compraren tractors de manera generalitzada.

Ja després de la Guerra gairebé tothom es desplaçava de manera diferent; qui no tenia un cotxe, tenia una bicicleta o bé **una moto**. De **cotxes** també n'hi havia set o vuit, que eren de metges, i propietaris adinerats. Gairebé tots els metges tenien un *Ford* primitiu de pedals (quan se'ls espatllava, es posaven una granota i ells mateixos se l'arreglaven). Quan va venir la Guerra aquests cotxes i tractors se'ls van apoderar els del Comitè. Després de la Guerra un dels primers que va arribar va ser el *Valira*, negre i quadrat del metge Cases, (aquest cotxe va ser adquirit després de segona mà per un cabaner). Després van venir *el Biscuter* i el *Seat Sis-cents*, amb una demanda ja força generalitzada.

A Cal Sarri havien tingut un taller de carros. Quan els carros foren progressivament substituïts pels vehicles motoritzats, reinventaren el negoci, i posaren **un sortidor de benzina** davant del taller.

13. A l'esquerra cotxe de línia del Galtanegra, a la dreta el sortidor de benzina de Cal Sarri.

La invasió del petroli: Amb la introducció dels vehicles motoritzats, el transport i, la maquinària agrícola, passaren a dependre gairebé exclusivament d'aquest hidrocarbur. El món rural també es va fer dependent del petroli: es començà a fer servir per fabricar nous fertilitzants, herbicides i pesticides. El petroli també s'anà introduint en la manufactura de productes d'ús quotidià: plàstics, ceres, parafines, detergents, alcohols, cautxú sintètic, glicerina, sofre, dissolvents, niló, pintures, polièsters, additius, explosius, components farmacològics, ciment, etc. presents en calçat, roba, matalassos, mobles, productes cosmètics i de la higiene, electrodomèstics, vehicles, etc.

Es passà d'una vida antiga, on els canvis es produïen lentament, a una vida moderna, on els canvis es sobreposaven uns amb els altres a una velocitat mai abans imaginada: es passà de la tracció animal al motor d'explosió, de l'energia del carbó a l'energia del petroli i de l'electricitat; apareixien els principis de les telecomunicacions; els progressos tècnics comportaren progressos científics i, al seu torn, mèdics, que de retruc reduïren la mortalitat. La introducció d'aquests factors, va capgirar mentalitats, hàbits, consums, costums, i estils de vida.

12.2. LES REPERCUSSIONS

Canvis de mentalitat: En aquest aspecte els vinyetans es resistiren força i visqueren amb desconfiança i incredulitat certes innovacions.

El 1917 es va construir un edifici amb la intenció de fer-hi **un Sindicat**, però no va reeixir (els pagesos desconeixien totalment què era i què significava), i l'edifici va acabar essent la farinera del Moles; però, un parell o tres d'anys després de la Guerra, el mateix govern va posar en marxa els Sindicats, depenien de l'estat. A Solsona l'oficina era sobre el Banc Central i el "Selvasembrada" n'era el cap. Els pagesos s'afiliaven al Sindicat pagant una quota.

Abans de la Guerra, la gent de Solsona, escarmentats encara amb el record encara present d'un banc de Terrassa que havia fet fallida, no posaven confiança en els bancs. Després de la Guerra, quan van començar a anar al banc, els semblava “cosa de l'altre món” que els cupons de les làmines fossin diners.

La majoria de pagesos no sabien ni llegir, ni escriure i el concepte de “**jubilació**” se'ls feia difícil de comprendre. Pagaven amb desconfiança, i amb incredulitat deien: “vols dir que serà veritat això de la jubilació?”.

Canvis en els estils de vida: La pagesia millorà els seus recursos econòmics i les seves explotacions, això els permeté de no perdre el tren de la societat de benestar i de consum. La reconversió agrícola passà d'una agricultura ecològica a una agricultura intensiva; que implicava sacrificar una vida comunitària i solidària per una vida més atrafegada i individual. Com a conseqüència, el valor del rendiment se sobreposà als valors tradicionals.

Moviments migratoris: Molta mà d'obra de pagès (Vinyet i comarca) es va fer innecessària, i buscà noves oportunitats i millors condicions de vida als nuclis urbans (les cases inaccessibles i, sense ni aigua, ni llum, s'abandonaren). Els habitants d'aquelles cabanes massa petites (que havien malviscut en la misèria) foren els primers en abandonar-les i llogar-se. Els anaren al darrere aquells que tenien contractes de masoveria amb amos permanentment absents a les grans capitals.

A Solsona, també començaren a arribar immigrants de la resta de l'Estat (treballaven al bosc). I, al seu torn, hi havia solsonins que emigraven, per anar a treballar a les indústries mineres i tèxtils del Cardener i del Llobregat. També hi havia qui buscava una vida encara més pròspera, i se n'anava a Barcelona.

Canvis en el consum i els seus hàbits: El transport, les neveres i els congeladors van fer que els productes de proximitat i de temporada perdessin rellevància. Es consumia més i més varietat; la producció artesanal i casolana (sabó, productes

alimentaris, etc.) es va reduir.

El coure, l'alumini, el vidre, el vímet, el cànem, etc. foren desplaçats pel plàstic. El cotó, el lli, la llana foren reemplaçats per les fibres sintètiques (com el polièster).

La propietat es va anar deslligant del concepte d'utilitat, i ja no tot el que es tenia, s'aprofitava, es curava, es reparava, o es feia servir. Conseqüentment, el circuit tancat i equilibrat del reciclatge es trencà

Canvis en el medi-ambient: L'abandó del camí de l'austeritat, conduïa a la sobreexplotació dels recursos naturals, començant a malmetre el planeta i augmentant de retruc la contaminació acústica, atmosfèrica, aquífera i terrestre.

La maquinària passava a fer la feina i els desplaçaments es deixaren de fer a peu, a cavall o en bicicleta, per passar a fer-se motoritzats. També augmentà la freqüència de desplaçaments més llunyans. El nucli urbà començà a donar l'esquena a la realitat rural que l'envoltava, oblidant-se del vincle i la convivència que els havia sostingut fins al moment. Com a conseqüència, s'anà desdibuixant una dimensió del paisatge plena de camins, corriols i accessos al territori, per ésser substituïda per un mapa de carreteres principals i quatre camins per a l'accés dels particulars.

13. EL PAPER DELS CAMINS

DES DEL CASTELLVELL.

Si pugeu al Castellvell,

veureu com és de gran Solsona;

com és gran i s'expansiona

en ben ample i bell anell.

(...)

Bé veureu a tort i a dret

campes i hortets

*planells i rasos
i, com mil estels, mil masos,
esquitxant tot el Vinyet.*

*I un teixit de llargs camins
que amb llurs blanques curvatures
van ratllant clots i planures,
com decrèpits serpentins.*

(...)

RAMON VALLS PUJOL (Solsona 1911-1981) ⁹

Aquests camins eren molt transitats. Al matí i a la tarda les corrioles de quitxalla anaven i venien de col·legi. Els vinyetans s'encaminaven cap a Solsona per anar a mercat, comprar algun article, dur una eina al ferrer per reparar, portar el gra a moldre, etc. D'aquests camins se'n feia diferents usos segons la tipologia.

Els pastors tenien dret a seguir els **camins ramaders o carrerades**, de gran recorregut, que pujaven des de la costa sud de Catalunya fins a muntanya, per aprofitar les pastures naturals. En el seu trajecte disposaven de pletes per tancar el ramat. Un d'aquests camins ramaders travessava Sant Bernat, i passava per Solsona, l'altre s'enfilava cap a la Torregassa prop del Vinyet. Els **camins reals o rals** i anomenats popularment **carrerers**, eren camins públics per les comunicacions generals i de més trànsit. Aquests camins s'utilitzaven per sortir del terme de Solsona, per anar a moldre la farina als molins del Cardener, per anar a Cardona, a la Seu, a Sant Llorenç, etc. Els **camins veïnals**, eren **camins de peoners**, d'un metre o metre i mig. Aquesta amplària permetia als animals i carros passar per tot arreu. Abans, aquests camins els arreglaven els veïns, Avui en dia, és tasca de l'Ajuntament. Molts d'aquests camins es van anar embrossant en entrar en desús, estan en estat d'abandó, alguns d'ells han estat sembrats o apropiats. Malauradament s'està perdent una part important d'aquesta xarxa. Els **corriols** per

⁹ Poema extret de Barniol (2011). Veure bibliografia.

fer dreuera, **camins de bast**, permetien el pas d'una bèstia o d'una persona. Eren dreueres que, vorejant marges i vinyes, permetien anar més directament a la destinació i accedir amb la màxima facilitat i rapidesa a tot arreu. Quan tothom anava a peu, aquests corriols de travessa es conservaven, perquè la gent transitava i “veinejava”. Són els camins que s'han vist més afectats pels canvis d'hàbits i de costums en el transport, i molts han desaparegut.

La carretera de Berga no era enquitranada. De quitrà només n'hi havia a la carretera de Manresa. El 1914 es va inaugurar la nova carretera entre Manresa i Bassella, i de Bassella, anava cap a Lleida i cap a la Seu d'Urgell. El condicionament de les carreteres, abans de la Guerra, ja deixava entreveure els primers canvis en les maneres de traslladar-se. Poc abans de la Guerra, es va fer la carretera del Cap del Pla cap a Sant Llorenç.

La gran transformació dels camins del Vinyet va tenir lloc quan va començar a aparèixer la maquinària agrícola. Els tractors, les màquines de segar, etc. necessitaven més lloc per passar i, els veïns van anar eixamplant els seus camins per accedir a la carretera principal. Aquests camins s'han conservat i s'han mantingut en millors condicions, perquè s'han concebut com un bé per l'interès dels particulars que han de poder accedir a les seves propietats des de la carretera principal. Tot plegat indica que la concepció dels camins va canviar, i per això van deixar d'ésser atesos com un bé d'interès públic.

En deixar d'atendre aquests traçats, el patrimoni s'esmicolà i es deixà parcel·lat, se li manlevà el sentit global dels seus orígens; es convertí en un conjunt de petits patrimonis particulars, de manera que no tan sols minvaren la relació entre els mateixos veïns del Vinyet, sinó que també els solsonins quedaren força desvinculats del cinturó rural i natural que voltava la seva ciutat.

13.1. VIATJAR MÉS LLUNY

A principis de segle, la gent no viatjava gaire. Hi havia gent que es dedicava al **transport de passatgers** amb **carros de vela**. Els propietaris de cases riques tenien una **tartana**, que era com un carro, però més petit, i anava tirada per un animal. A les cases més pobres no en tenien, havien de **caminar** molt **a peu**; en aquests casos, si havien de recórrer llargues distàncies, feien servir, si el tenien, un ruc, per no anar tant carregats. Per comprar animals de treball, havien arribat a anar de Solsona a Vic a peu, i a les fires d'Organyà i Salàs (més amunt de Tremp). S'arreglegaven una colla i caminaven un parell o tres de dies, però a tot arreu hi havia hostals. Joan Guitart, (Galtanegra) ja tenia un servei de tartanes entre Solsona i Manresa a l'inici de segle; des del 1909, quan havien de viatjar més lluny, utilitzaven, generalment **el cotxe de línia** del mateix Galtanegra.

Pel **transport de mercaderies**, al principi hi havia els anomenats **traginers**. Feien línies regulars. Quan venia pujada, enganxaven un altre animal a davant. Quan van arribar els primers "**camions de recaders**", aquí, el **Francisco Prat** anava i tornava de Barcelona una vegada cada setmana amb un camió (un *Hispano* que gastava molta benzina). A Barcelona parava a l'Hostal Bona Sort del Barri Antic de Barcelona, un hostal on, anteriorment, ja s'hi havien allotjat els carreters.

14. LA SEGURETAT

Per les eres hi corrien gats i gossos; els primers eren per perseguir les rates, i els segons feien una funció de vigilància. Quan s'acostava un foraster, l'era s'omplia de lladrucs. Els gossos donaven molta seguretat i feien companyia.

Les portes estaven, normalment, obertes de bat a bat, durant el dia, i només les ajustaven de nit (a vegades no passaven ni el forrellat). Només tancaven quan deixaven la casa sola. Però, a la majoria de cabanes, hi vivien prou gent com perquè

a casa gairebé els 365 dies de l'any, hi quedés sempre algú. Fins i tot, a la missa de diumenge, hi anaven en dos torns. Durant la Guerra, i després, anaven amb més precaució i, a vegades, es tancaven les portes.

“El Terrerol” era l'únic lladre reconegut. Es dedicava a assaltar les cases. De tant en tant, patien algun ensurt, de poca envergadura: els robaven uns sacs de patates, aviram, gallines d'un galliner, conills, algun rellotge, etc. De diners, a les cases, abans de la Guerra no n'hi havia, i si en tenien perquè havien de comprar alguna cosa, els tenien tan amagats que no els haurien pas trobat.

Es vivia amb molt poc, a la majoria de les cabanes, però hi havia cabanes del Vinyet, petites i amb poca terra, que no reunien condicions per viure-hi. El dissabte aquests anaven a buscar caritat a cases riques. Quan es moria algú d'una casa rica, donaven una pesseta a cada pobre.

A captar, passaven quatre o cinc pobres, rodavons. Els vinyetans eren hospitalaris i caritatius amb aquells que passaven periòdicament. Els donaven un tros de pa amb alguna cosa, o un plat de menjar. Hi havia masies més grans de fora del Vinyet que els acollien al paller per pernoctar.

14. A Cal Ponet: el Julián, un captaire, al costat de la màquina ventadora.

15. Els gitanos i els seus carros. Al fons, la Creu Blanca.

De tant en tant, arribaven gitanos a Solsona. Acampaven amb els seus carros i les seves bèsties vora la ribera, sota el Pont, dormien allà i, de dia, voltaven pel poble, per demanar caritat. Els vinyetans i la gent de Solsona desconfiaven dels gitanos, i quan aquests rondaven, tothom vigilava. De la lluna en deien “el sol dels gitanos”, perquè a la nit aquests aprofitaven per anar a robar el que els feia falta: herba seca per les bèsties, etc. A la canalla que es portaven malament els amenaçaven de “portar-los a la ribera amb els gitanos”.

Els carrabiners anaven armats i es cuidaven de perseguir el contraban: tabac, etc. Pel manteniment de l'ordre públic, abans de la Guerra hi havia dos Mossos d'Esquadra. Després de la Guerra, quan hi havia la Guàrdia Civil, si, per poca cosa “n' enxampaven” algun, “se l'emportaven i l'escalfaven”, no el tancaven. Hi havia dos o tres Guàrdia Civils, no tenien cotxe, anaven amb dos cavalls. Quan feien incursions a pagès, passaven per les cases i feien firmar. La Guàrdia Civil feia molt respecte. A la quitxalla, quan feien una malifeta se'ls espantava dient que si no feien bondat vindria la Guàrdia Civil.

15. EL PARLAR DEL VINYET

El parlar dels vinyetans és un parlar proper al parlar solsoní (subdialecte de transició entre el dialecte central i el dialecte nord-occidental). A grans trets s'observen les següents diferències:

El **lèxic**, ja que els vinyetans de major edat conserven i continuen usant un lèxic (que fa referència, principalment, a la vida rural antiga); lèxic que, al nucli urbà, és ja difícil de sentir, i que les generacions noves desconeixen, per irrellevància en els nous contextos.

El tracte de vos per adreçar-se amb respecte a la segona persona, respira amb agonia, però encara hi és viu.

En els parlants del Vinyet, s'hi escolten encara restes del parlar **xipella** (antic dialecte de la zona fronterera entre la Catalunya Vella i la Catalunya Nova). Per exemple: *minjar, minjador, mixons, xirinola, xiculata, sinyor, etc.* Molts procedien de muntanya, de zones on el bestiar era una forma de vida i, els negociants i els pastors, recorrien llargues distàncies; sovint, tenien, en la seva genealogia, algun ascendent procedent de la Catalunya Nord. Hem de tenir igualment present que, en les generacions més antigues, per l'estil de vida, els trets de la parla materna es conservaven durant més temps (no hi havia la influència dels mitjans de comunicació, l'escolarització era escassa i les influències externes eren poques).

La parla dels vinyetans té **més trets nord-occidentals que el solsoní**; es pot atribuir aquest fet a què forces d'ells, abans d'establir-se al Vinyet, havien viscut a zones com Odèn, Cambrils, La Llena, etc. Com a exemple, pronuncien /au/ enlloc de /o/ àtona, fet típic del català nord-occidental: *auvella, aubrie, etc.* Alguns vinyetans usen davant del verb, la forma plena del pronom (*me, te, se, nos, vos*), enlloc de la forma feble (*em, et, es, ens, us*) com és usual a Solsona: *me recorde que, etc.* En aquest sentit, es pot observar com, dins d'una mateixa família, els

germans de major edat tenen més influència nord-occidental que els germans més joves.

També pronuncien /au/ en el cas de substitució de /u/ per //, per proximitat del so (ressonància velar de la l); per exemple: *aubarda, aufals, etc.* Aquest tret s'atribueix a **un parlar típic de muntanya**, pertanyent a persones que usen un llenguatge amb molta càrrega oral, més que no pas un llenguatge propi de persones lletrades. Altres trets d'aquest parlar muntanyenc, són, per exemple, afegir /a/ davant paraules com *amoto, anou, etc.*, canviar sons *auralita, xumaneia, bacicleta, talèfun, vagilar, unifamaliars, etc.*, canviar grafies d'ordre en paraules com *Xurrabica, tartrana, catredal, etc.*, eliminar /ai/ al principi, com en *xada, xafar, etc.*, formes verbals com *visquí, visquím, vení, et vís pedregat, etc.*

15.1. LES DITES

Darrera les dites s'hi amaguen històries i experiències d'aquells que ens van precedir. Inconscientment, les dites ens atrauen i ens captiven, com jocs de paraules que ens lliguen a una saviesa ancestral. Les dites deixen una empremta inesborrable en el nostre tarannà. Aquest recull de dites, que coneixien o usaven al Vinyet, és un ric arxiu popular que parla, com un llibre obert, de la vida, les experiències, les maneres de fer, els costums i els valors d'aquells que les usaven.

En classificar i organitzar les dites per temes i aspectes, surt a la llum un mapa de ruta de pautes, pensaments i creences, transmeses de generació en generació, que parla de tots els aspectes fonamentals de la vida: de com fer pujar les criatures; què, com i quan fer les feines de pagès; consells sobre els intercanvis, els negocis i els diners; aspectes sobre la salut i l'alimentació; aspectes sobre el vestit; com relacionar-se amb els altres, sobre Déu i sobre la mort, i, finalment, plantegen un reguitzell de valors bàsics per sociabilitzar-se.

En la categoria dels infants, tendeixen a anar en desús les dites que fan referència a

la intervenció dels infants més directament en els temes i converses dels adults, mentre que abans sovint no se'ls permetia intervenir-hi i se'ls solia mantenir al marge, en la innocència infantil, actualment, hi ha més tendència a escoltar les seves manifestacions, siguin les que siguin. També dins la categoria dels infants, es continuen usant dites que fan referència a amenaces, per tal de corregir-los el comportament, però les que tenen un contingut més violent, o ja no s'usen o no tenen el sentit d'agressivitat que tenien inicialment (p. ex.: pallissa i "pantuflada"). En aquest sentit, dins aquesta mateixa categoria, també s'hi llegeix una actitud autoritària, dels pares respecte dels fills.

D'altra banda, a primer cop d'ull observem com l'ús de les dites incloses dins les categories relacionades amb els temps de l'any, la meteorologia, o les feines de pagès, ha anat minvant. La introducció de la tecnologia i la proliferació dels mitjans de comunicació han estat motius de retrocés en el seu ús, per exemple: la predicció diària del temps i la mecanització de les feines de pagès fa que ja no calgui recordar certes dites que feien referència a la feina que calia fer gairebé cada dia de l'any. Tot i això, se'n mantenen vives unes quantes, com aquell que conserva encara una antigalla preuada.

Pel que fa a la salut i l'alimentació, també s'hi llegeixen canvis en aquestes dues categories. Respecte a la primera, hi ha un fort contrast quant a la responsabilitat del malalt. Actualment la responsabilitat de la salut recau majorment sobre el metge, però abans calia recordar bé algunes dites que feien referència a remeis casolans. Les dites sobre alimentació fan referència a aliments bàsics i comuns de la dieta: pa, vi, aigua, sopes, escudella, lleties, arròs, naps, cols, alls, cebes, etc.. I també n'hi ha un nombre considerable que fan referència a la gana i a seure puntualment a taula. Punts sobre els quals s'hi han referit els vinyetans. I pel que fa a la gestió dels aliments, aquesta també ha experimentat un canvi ben dràstic: des de la procedència, a l'abundància i varietat, a la conservació, a la forma de preparar els aliments, i, fins i tot, al ritual dels àpats, i per tant, les dites que fan referència a l'alimentació també van minvant progressivament així que deixen de tenir significat amb l'adopció de nous costums.

15.2. ELS VALORS

(...) el que més m'ha impressionat i commogut no han estat els meravellosos i prometedors esdeveniments tècnics i científics, sinó les persones amb qui m'he topat i he tingut ocasió de tractar en el curs de tots aquests anys, que m'han donat suport, que he estimat i m'han donat mostres d'afecte i d'estimació (...). confesso que aquesta relació humana és el que de debò ha il·luminat i donat sentit i alegria a la meua vida, per sobre de tota la resta.¹⁰

En la línia dels valors, sobresurten dues curiositats: en primer lloc, que tots els entrevistats, sense excepció, han manifestat una marcada enyorança dels valors d'antuvi, fins al punt que a la pregunta de *si es quedarien amb ara o abans?* creuen que indiscutiblement la vida, en general, ha experimentat millores, però que, en l'àmbit dels valors ells viuen un sentiment de gran pèrdua.

Repassant el llistat de les categories de valors i la quantitat de dites que s'usen per cada categoria es pot arribar a descriure el tarannà solsoní: sorprèn el paral·lelisme d'aquesta descripció, amb la que feu Josep Falp i Plana, -metge d'ascendència solsonina- del caràcter solsoní a la *Topografia mèdica de Solsona y distritos adyacentes*. Una prova més que les dites parlen com un llibre obert.

La segona curiositat a destacar és que, sota el títol de “desconfiar per prevenir”, s'hi recull un nombre considerable de dites encara força vives, la qual cosa podria estar relacionada amb el fet que sovint s'ha esmentat sobre el caràcter solsoní, i que tradicionalment han remarcat els nouvinguts: el solsoní tendeix a mostrar-se reservat i desconfiat davant del “foraster”.

Finalment, el fet que hi hagi algunes dites contradictòries entre sí, és atribuït a interessos de comportament individual, ànsies d'aprovació, o simplement, contextos diferents, com, per exemple, en les dites “Qui vol viure, de tot s'ha de riure”, i “Aquell que massa riu, no té el seny massa viu”.

¹⁰ Broggi (2001). Veure bibliografia.

16. CONCLUSIONS GENERALS

1. Sobre les característiques i organització de l'espai.

El Vinyet es troba en un entorn rural, amb estreta dependència del nucli urbà, per un costat, i per un altre, les vinyes són de dimensions molt més reduïdes que les finques de les masies que ja es troben fora del Vinyet; aquestes característiques fan que els seus habitants i les relacions que estableixen constitueixin una societat singular.

La xarxa viària del Vinyet era molt radial i s'accedia a molta superfície. Molts camins travessaven les partides gairebé de cap a cap, conduint al llarg del seu traçat a un grup nombrós de cabanes. Amb la qual cosa, la relació de Solsona amb l'exterior passava forçosament pel Vinyet, i prop de les cabanes. En contrast, avui en dia, amb els automòbils i les carreteres, la relació de la ciutat amb l'exterior ja no passa forçosament pel Vinyet. Tot plegat significa que la relació que el Vinyet estableix amb Solsona, no és, actualment, una relació de reciprocitat com ho havia estat a principis del s. XX.

Aquesta atenció als camins com un bé comú d'interès públic, és clau per a una ciutat com Solsona que gaudeix d'aquesta proximitat a un entorn rural i natural. Tenir cura d'aquesta accessibilitat, permet: acostar aquest patrimoni rural als ciutadans, i qui sap si, establir novament, vincles d'interdependència bilaterals. A més a més, aquesta vigilància del propi patrimoni és al seu torn un reclam pel visitant.

2. Sobre els valors que reclama el moment actual.

L'organització i les pràctiques socials que han aflorat ens han permès fer un viatge a una vida plena de dificultats, però abundant en solidaritat; reviure un món basat en la confiança; llançar una mirada generosa a la pràctica del sentit comú que caracteritzava la vida del Vinyet a la primera meitat del s. XX. Especialment el

període que va precedir la Guerra Civil, abans del gran canvi. Un viatge que ens retorna de l'individualisme a la consciència social.

3. Sobre la sostenibilitat.

Els vinyetans ens han proporcionat un bon exemple d'aprofitament màxim dels recursos minsos; ens han establert les pautes amb què emprenien les seves accions: observar allò que realment un necessita, allò amb què un compta i a què es destina allò amb què un compta; han exemplificat la capacitat de transformar un problema en una solució. En aquest sentit són igualment uns grans mestres en emprenedoria i sentit comú (aquest fonamentat en una consciència de l'ecosistema, del qual ells se'n sentien part).

Els vinyetans relacionen les primeres pràctiques modernes als cultius, els primers usos de sulfats i pesticides amb l'aparició de les primeres plagues i asseguren que aquestes van en augment i es fan cada vegada més resistents. També atribueixen als sulfats i als pesticides la mala qualitat dels fruiters, i la disminució de la població d'animals de bosc, en general, així com d'aus, insectes, amfibis i rèptils. A més a més, assenyalen que aquesta disminució ha provocat un desequilibri en l'ecosistema, que fa que els pocs animals que queden al bosc s'hagin d'apropar afamats a les cases. Perceben un augment desmesurat de població de senglars i conills de bosc, així com dels escarabats i els diferents tipus. Diu Josep Pla dels pagesos que creuen “que el cel i la terra són una mateixa cosa – o almenys dues coses lligades molt estretament.” (Pla, 1968)

4. La precarietat fa aflorar l'enginy.

Els vinyetans van fer de la precarietat un avantatge per fer aflorar el seu enginy, i el seu esforç. Ha estat un plaer escoltar aquests pagesos i aquestes pageses que són hàbils en gairebé “tot”, capaços de viure creant microcosmos complets i eficients: saben plantar, regar, cavar, fangar, llaurar, adobar, birbar, segar, batre, podar,

empeltar, etc.; coneixen tot allò que fa referència a la criança i manteniment dels més diversos animals, als quals s'estimen i amb els quals d'alguna manera s'hi entenen; tenen suficients coneixements de mecànica i electricitat, per a reparar les averies de les seves pròpies màquines; coneixen totes les arts culinàries des del camp, passant pel rebost, i fins arribar al plat; saben com guarir malalties amb remeis casolans; coneixen les arts de la costura; tenen un mapa mental dels camins i corriols, riberes, torrents i fonts, fins l'últim racó del bosc i del seu entorn i, per acabar, essent ells part de seu ecosistema, en coneixen els indicis naturals.

5. Conclusions sobre la parla.

La llengua és viva i la rellevància, és garantia de supervivència. Contrastant aquesta hipòtesi amb les diferents categories, sota les quals s'han agrupat les dites, s'observa clarament com uns tipus concrets de categories comencen a naufragar, mentre que les dites d'altres categories, encara amb significat en el context actual, són encara ben vives, conegudes i usades. El mateix succeeix amb un lèxic específic de la vida rural antiga que ha perdut rellevància en el context d'avui.

6. Conclusions sobre la història .

Així com la biosfera és una estructura global i les actituds que tenim a l'entorn local afecten als canvis climàtics i ambientals globals, la història de la humanitat, i les seves etapes, no són parcel·les independents les unes de les altres; per això, és important observar enrere abans d'avançar endavant.

7. Conclusions sobre les noves maneres de narrar la història (Internet).

Els relats de les vides privades i particulars són bocins autèntics de la Història General, és més, són aquests espais privats els que han estat els autèntics motors de canvi de la gran història, i aquesta es limita a ser un relat orfe d'autenticitat sense el contingut d'aquelles.

La humanitat està en canvi continu: la manera de viure, d'expressar-se i de

manifestar-se. La manera de narrar la Història no s'escapa de la influència dels mateixos canvis i tendències. En el procés de la recerca han anat aflorant termes específics que no apareixien en diccionaris o enciclopèdies, en aquests casos s'ha recorregut a la recerca per Internet. En fer aquest tipus de recerca, un s'adona que hi ha una nova tendència social emergent: hi ha un nombre considerable de persones voluntàries, protagonistes directes, molts de la tercera edat, que estant deixant constància a la xarxa de les seves vivències, usos i costums, i d'aquesta manera transmeten i deixen registrats per a les generacions posteriors aquests coneixements que abans es solien transmetre de manera oral.

17. OPINIÓ PERSONAL

Les humitats, els freds, la calor, les olors (d'herba seca, d'aromes del rebost, de plantes aromàtiques, d'excrements d'animals, de llana, de llet agra, de palla etc.) i els sorolls (de les remors del bosc, de l'aviram, de les bèsties, de les veus de la canalla corrent per l'era, dels veïns parlant a la distància a la primavera, de la llenya espetegant al foc, de les dones traginant pots, tupins i perols, d'algun veí cantant, dels lladrucs dels gossos, etc.), són informacions que suren en els relats entre mot i mot i impregnen l'ambient. És difícil que els relats escrits arribin a aquesta capacitat de transportar les vides passades al moment present.

Al final d'aquest camí, m'adono que aquest ha estat, sobretot un treball d'escoltar. Primer, permetent que les vides afloréssim en els relats dels avis, després obrint-me als coneixements d'uns i altres, deixant-me conduir per aquells que han recorregut els camins d'aquestes experiències. Tot el mèrit de sembrar la llavor és d'aquestes persones.

“El coneixement és el primer pas per a l'estimació i la convivència, i aquest és el camí que ens porta a un món més agradable i benvolent per a tothom.”¹¹

¹¹ Broggi (2001). Veure bibliografia.

18. BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA

ALAYO MANUBENS, Joan Carles (2008) *D'Olius a Solsona: el camí de la llum*. Lleida: Pagès.

AUTOR DESCONEGUT (Se li pressuposa la data de finals del segle XVIII). *Plànol del Vinyet que conté els emprius de la ciutat*. ACS

Rosa ARGERICH ROCA; Antoni BACH RIU; Joan BADA ELIAS, Eugeni BARNIOL ESTANY, Enric BARTRINA COROMINAS; M. Claustre BERNADÓ TRAVESSET (i altres) (1994) *Solsona, 400 anys d'història*. Solsona: Ajuntament.

BARNIOL ESTANY, Eugeni (2011) *Apunts de Batxillerat: Particularitats del català*.

BARNIOL, Eugeni (ed.) (2011) *Serenament, de la rel cap al cel*. Antologia literària del Solsonès. Lleida: Pagès.

BARRERA GONZÁLEZ, Andrés (1991) *Casa, herencia y familia en la Cataluña rural*. Alianza.

BELLMUNT FIGUERAS, Joan (1994) *Fets, costums i llegendes. El Solsonès II*. Lleida: Pagès.

BERTRAN GONZÁLEZ, Enric (2001) "La fira del Bancal, una fira que vingué de fora". *Oppidum*, núm.1, p. 69.

BROGGI, Moisès (2001) *Memòries d'un cirurgià (1908-1945)*. Barcelona: Edicions 62,

BOYNE, John (2007) *El niño con el pijama de rayas*. Barcelona: Salamandra.

CAMPILLO BESSES, Xavier (2005) *Els camins públics i els privats: una definició legal*. Disponible en: <http://hdl.handle.net/108034942>

CAMPS ARBOIX, Joaquim; CATALÀ ROCA, Francesc (1965) *Les cases pairals catalanes*. Barcelona: Destino.

CASAS I BOLADERAS, Josep M. (2000) *Matamargó, terra i esperit*. Lleida: Pagès.

Censos d'Ajuntament de Solsona (1925 i 1935). ACS

CLOTET, Narcís (1994) *Solsonins*. Solsona. Grata lectura.

FALP I PLANA, Josep (2000) *Topografía médica de Solsona y distritos adyacentes* (versió catalana). Solsona: Muval.

- FOLCH CAMARASA, Ramon (2011) *La quimera de créixer*. Barcelona: La Magrana.
- FOLCH CAMARASA, Ramon (2010), Entrevista con motivo de las Jornadas Ciencia y Sociedad. Fundación Banco Santander. Disponible en: <http://.you.tube.com/watch?v=4s1p78hJ51U>
- FOLCH CAMARASA, Ramon (2010), Entrevista al Programa de TV3 Els Matins. Disponible en: <http://www.tv3.cat/videos/3566570/Folch-la-nostra-manera-de-viure-esta-en-situacio-de-risc>
- FRANCO CRESPO, Juan (2007) Cómo construir una radio de galena. Disponible en <http://natureduca.com/radioblog/?p=8>
- GENOVER, de Vilanant (1845) *Lo remediador*. Barcelona: Valentí Torras.
- GONZÁLEZ, Antoni; MONER, Jeroni; RIPOLL, Ramon (2005) *La masia catalana . Figueres: Brau*
- IGLESIAS, Natàlia (2006) *L'any 1956, l'any de la gelada per la Candelera*. Revista de Girona, núm. 237, p. 20.
- Llei d'urbanisme (2002) <<http://civil.udg.es/normacivil/cat/Reals/L2-02.htm>> (Consulta: 12 de setembre de 2009)
- LLORENS I SOLÉ, Antoni (1987) *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya. Vol II*. Lleida: Virgili & Pagès.
- MONTENEGRO MARTÍN; Ferran; CASCANTE TORRELLA; Pere (2005) *Plànol del Vinyet*. Solsona: Ajuntament.
- Museu de la vida rural de l'Espluga del Francolí. Visita online. Disponible en: <http://museuvidarural.cat/caxarxa>
- ORFEÓ NOVA SOLSONA (sense data, elaborat sobre un recull de 1922) *Cançons tradicionals del Solsonès*. Solsona: Ajuntament.
- PERROT, Michelle (1994) *De la Revolució francesa a la Primera Guerra Mundial*. Barcelona: Historia de la vida privada. Vol. IV.
- PLA , Josep (1968) *Els pagesos*. Barcelona: Destino.
- PLA I CASADEVALL, Josep (1971) *Guia de Catalunya*. Barcelona: Destino.
- PORTA, Roser (2009) "Massa llençols per rentar al riu". *CadíPedraforca*, n. 06, p. 62.

PROST, Antoine; VINCENT, Gérard (1994) *De la Primera Guerra Mundial a nuestros días*. Barcelona: Historia de la vida privada. Vol. V.

SANDRI, Piergiorgio M. (2011) "Història del bany", *La Vanguardia en català*, suplement es, 30 de juliol de 2011, p.20.

SANDRI, Piergiorgio M. (2011) "Viure sense petroli", *La Vanguardia en català*, suplement es, 9 juliol del 2011, p. 6.

Solsoní (2011), Recuperat el 9 d'octubre 2011 des de Wiki de L'enciclopèdia lliure: <http://ca.wikipedia.org/wiki/Solson%C3%AD>

UNAMUNO, Miguel de (1905) *En torno al casticismo*. Recuperat des de: <http://loquenuncatedigo.blogspot/2007/07/miguel-de-unamuno-la-intrahistoria.html>

Foto 1. Nenes a l'era, (Vinyet, 194?). Font: Cedida per la família Pujol-Albets.

Foto 2. Matança del porc, (Vinyet, 194?). Font: Cedida per la família Pujol-Albets.

Foto 3. Torregassa, (Torregassa, 19??). Font: IEI. Copyright Adolf Mas Ginestà.

Foto 4. Fira Boví, (Solsona, 19??). Font: IEI. Copyright Adolf Mas Ginestà.

Postal 5. Solsona i Vinyet, (Solsona, abans de l'any 40). Font: Resol.

Foto 6. Barberia Mas, (Solsona, 19??). Font: Àlbum familiar Roca-Jané.

Foto 7. Noies a l'escola, (Solsona, 194?). Font: Àlbum familiar Roca-Jané.

Foto 8. Riu Negre, (Solsona, 1924). Font: Biblioteca de Catalunya. Copyright Josep Salvany Blanch.

Foto 9. Sabó casolà, (Solsona, 2011). Font: Elaboració pròpia.

Foto 10. Vestida per anar a processó, (Solsona, 19??). Font: Cedida per família Pujol-Muntaner.

Foto 11. Creu de salpàs, (Solsona, 2011). Font: Elaboració pròpia.

Foto 12. Soldat a Brics, (Solsona, 194?). Font: Cedida per la família Jounou-Bajo.

Postal 13. Galtanegra i sortidor de benzina, (Solsona, 194?). Font: Àlbum familiar Roca-Jané.

Foto 14. Julián, (Solsona, 19??). Font: cedida per la família Massana-Farré.

Foto 15. Els gitanos, (Solsona, 19??). Font: Àlbum familiar Roca-Jané.

Foto portada. Llaurant, (Espluga de Francolí, 1a meitat s. XX). Font: El món agrari.

Foto contraportada. El primer tractor, (Solsona, 194?). Font: Cedida per N. Farré.

Foto DVD. Portal del Pont, (Solsona, 1915). Font: *Solsona 400, anys d'història*.

AGRAÏMENT

*“Amor, l’innúmer deute clama de dins l’abís!
vivim dels juraments, els sospirs, les besades
infinite, de tantes generacions escolades!
També un dia la casa clara i el verd país
seran buits de nosaltres i sons d’altres vides
ignorants que tu i jo, ombres engelosides
en cada cosa amada ventem un flam d’encís”.*

CARLES RIBA¹²

Vull reconèixer el mèrit de tots aquells que, amb sensibilitat recopilen memòries i coneixements, coneixedors que el simple fet de conservar aquest patrimoni ja és una recompensa.

Estic immensament agraït a aquells que m’han obert les portes d’aquests tresors, en especial, a tots els entrevistats, avis i àvies entranyables que m’han fet partícip del seu temps, de les seves experiències, dels seus coneixements i de la seva saviesa: Francesc Casafont Fornell, Angelina Guitart Marbà, Lluís Gangolells Torra, Pilar Espinal Vila, Josep M. Pujol Mascaró, M. Dolors Montaner Espar, Lluís Pujol Albets, Josep Pujol Albets, Pilar Pujol Albets, Neus Farré Cantó, Maria Gilibert Rafart, Lluís Planes Viladrich, Vicens Tàsies Canela, Xavier Jounou Cardona, Ramona Semís Ribera; i als consultats, Maria Solanelles Casafont i Joan Toneu.

També estic en deute amb la Neus Mujal Alsina, que ha tutorat aquesta recerca i m’ha esperonat sempre, fent-me creure que aquest esforç mereixia la pena.

A tots ells els dedico aquests versos de Carles Riba en agraïment.

Gerard Roca Jané, Solsona octubre de 2011.

¹² Versos extrets de Pla (1968). Veure bibliografia.